

[itobiad], 2020, 9 (1): 377/397

**Yalan Haber, "Post-Truth" Kavramı ve Medya Üçlemesi: Geçmişten
Günümüze Gündem Belirleyen Örnekler**

Fake News, Post-Truth ad Media Triology: Agenda Setting Cases
From The Past and The Present

Elif Başak SARIOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi, Fenerbahçe Üniversitesi İletişim Fakültesi
Assistant Professor, Fenerbahçe University, Communication Faculty
elif.sarioglu@fbu.edu.tr
Orcid ID: 0000-0001-5558-6596

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received : 05.11.2019
Kabul Tarihi / Accepted : 21.03.2019
Yayın Tarihi / Published : 30.03.2020
Yayın Sezonu : Ocak Şubat Mart
Pub Date Season : January February March

Atıf/Cite as: SARIOĞLU, E. (2020). Yalan Haber, "Post-Truth" Kavramı ve Medya Üçlemesi: Geçmişten Günümüze Gündem Belirleyen Örnekler. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 9 (1), 377-397. Retrieved from <http://www.itobiad.com/tr/issue/53155/642988>

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism. <http://www.itobiad.com/>

Copyright © Published by Mustafa YİĞİTOĞLU Since 2012 - Karabuk University, Faculty of Theology, Karabuk, 78050 Turkey. All rights reserved.

Yalan Haber, “Post-Truth” Kavramı ve Medya Üçlemesi: Geçmişten Günümüze Gündem Belirleyen Örnekler

Öz

Bu makale, “post truth” kavramının 2016 yılı sonrası çok daha ön plana çıkmasına karşın; geçmişte de medyadaki örnekleri ile hayatımızda olduğunun altını çizmektedir. Bununla birlikte, özellikle son yıllarda yaşamımıza entegrasyonundaki artışa vurgu yapılmaktadır. Ağırlıklı olarak siyaset ve siyasi propaganda ile ilişkili olarak ilerlese de ekonomik çıkar veya farklı sebeplerle de post truth yaklaşımların sergilenebildiğine şahit olunmaktadır. Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi kullanılması suretiyle gelenekselden dijitale uzanan habercilik yolculuğunda geçmişten ve günümüzden “ön plana çıkan”, “gündem yaratan” yalan haber örneklerinin incelenerek post truth kavramının hayatımızdaki yeri araştırılmıştır. Bu doğrultuda, internetin her geçen gün artan hızı, erişim alanının genişliği gerek kullanıcı gerek içerik üretici olarak dijital alandaki kullanıcı sayısındaki artış gibi etkenlerin yeni medya üzerinden post truth kavramı beslediği anlaşılmıştır. Post truth olarak nitelendirilen içinde bulunduğumuz çağda toplumun gerçeklik kavramı ile bağıni koparmasında etken olan faktörlerin irdelenmesi, çalışma için alt yapı oluşturmaktadır.

Özet

Antik Yunan’da Platon, bilginin yanılmaz olduğu, yanlışla düşmediğini öte yandan, inancın yanılabilir olduğu ve yanlışlar yapabilmesi bakımından birbirinden ayrıldığını savunmuştur. Yani bilginin karşısında kimse duramaz ama inançlar ikna ile yönlendirilebilmektedir (Cross, Wozzley, 1999: 53-54). Orta çağ da gerçeği arayış insanları farklı inançlara sürüklemiştir. Mucizelere, mitlere inanılan bir döneme girilmiş ve birtakım inançlar uğruna insanların birbirine işkence yapması ve bunun bir topluluk tarafından izlenmesi dahil olmak üzere insanlık dışı olayların yaşanması normal olarak karşılanan süreçler olarak algılanmıştır. Modern Çağ’da ise içsel kanaatler gerçeklik haline gelmiştir. Medyanın gerçekliği inşa süreci başlamıştır. Bilgi toplumu olarak adlandırılan günümüzde ise bilgiye ulaşım hem kolaylaşmış hem de ucuzlamıştır. Ama burada bilginin kalitesi, bilginin doğruluğu gibi kavramlar da ön plana çıkmıştır. Enformasyon dönüşümünün bu kadar arttığı bilgi çağı olarak adlandırılan bir dönemde aynı zamanda post truth kavramının da bu denli yükselmesi de derin bir çelişki olarak görülmektedir. Bilgi ve iletişim çağında yaşamamıza karşın iletişim konusunda geçmişte olmadığı kadar çalışma yapılması, iletişimsel sıkıntı ve engellerin araştırılması dikkat çekicidir. Bir yandan teknolojinin itici gücü ile çeşitlenen iletişim kanallarının avantajları yaşanırken diğer taraftan “birbirini gittikçe daha az anlayabilen” toplumlar oluşmuştur. Günümüzde, bireyler hoşlarına gitmeyen fikirleri savunanlardan kendilerini soyutlayacak daha çok alan bulmaktadırlar. Diğer yandan, tam tersi de söz

konusu olmaktadır. Kişiler için kendi inanç ve düşüncelerini pekiştirebilecekleri, onay alabilecekleri, kendileri gibi düşünenlerden oluşan grupların içerisinde kendilerini konumlandırmaları da kolaylaşmıştır. Carnegie Mellon Üniversitesi tarafından yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre insanlar kendi gerçekliklerini seçmeye meyilli davranmaktadırlar. Araştırma sonuçlarının da desteklediği üzere, bilgiye ulaşma yolunda objektiflikten uzak olduğumuz ortaya çıkmıştır. Din, eğitim ve çevre gibi pek çok faktörün etkisiyle şekillenen inançlarımız doğrultusunda bilgiyi edinmede seçici davranmaktayız. İnançlarımıza ters düşen görüşlerin çoğunu yalan kabul etmekteyiz. (Golman, Hagmann, Loewenstein, 2017: 96-135). İşte tam bu noktada post truth kavramı ortaya çıkmaktadır. Sözlük anlamı olarak Post Truth; "duyguların ve kişisel kanaatlerin belirli bir konu üzerinde kamuoyunu belirlemede rasyonel gerçeklerden daha fazla etkili olması durumudur" (Oxford Dictionary, 2017). Bir diğer deyişle, rasyonel bilginin yanında duygusal tepkilerimizin ağır basması durumu olarak da değerlendirilebilir. Kavramın göreceli olarak yeni olduğunu ama uygulamanın öncesinde de var olduğunu ve bizler için tanıdık olduğunu söylemek mümkündür. Medyadan farklı dönemlerden seçilen örneklerin de desteklediği üzere, "Post Truth" kavramı son yıllarda daha sıklıkla duyulmakta olsa da aslında geçmişte de örneklerini gördüğümüz bir olgudur.

Çalışmada, son yıllarda hızla gelenekselden dijitale dönüşen habercilik alanında gündem belirleyen yalan haberlerden belirli örnekler incelenerek, post truth kavramının yeni bir olgu olup olmadığı irdelenmiştir. Araştırma da ayrıca "geleneksel ve yeni medya arasında gerçekliğin yitirilmesi noktasında farklar var mıdır?" sorusuna cevap aranmaktadır. Yeni medya kanallarının yaygınlaşması sonrası post truth kavramının yükselişi mercek altına alınmıştır. Toplumun gerçeklikten kopması noktasına varan haberlerin gelecekte yaygınlaşmasının önüne geçilmesi için alınabilecek önlemler tartışılmıştır. İleriki aşamalarda, gerçekliğin yitirilmesinin toplumsal dönüşümdeki etkileri, toplum üzerinde hâkim olan ahlaki temellerin güçlendirilmesi konusundaki etkenler, yeni medyada sunulan bilgi kavramı ve deneti sorunları konularında daha detaylı çalışmalar yapılması önerilmektedir. Araştırmada, post truth yaklaşımının yeni bir olgu olmadığını vurgulanması amacıyla, geçmişte ve günümüzde dünyadan ve Türkiye'den post truth yaklaşım ile ön plana çıkan haberler ele alınarak içerik analizi yapılmıştır. Post truth kavramını ön plana çıkaran siyasi haberlere ek olarak farklı konulardaki haberlerin de olduğu görülmüştür. Çalışmada ayrıca gerçekliğin yitirilmesi noktasında, geleneksel ve yeni medya arasında farklılık yaratan etkenlere değinilmiştir. Post truth yaklaşımın, iletişim teknolojisindeki ve bununla bağlantılı olarak medya alanındaki yenilikler sonrası daha hızlı bir ivme ile yaygınlaşmaya başladığı anlaşılmıştır. Post-Truth haberlerin yaratılması ve yayılması konusunda ilk akla gelen kesim gazeteciler ve medya çalışanlarıdır. Kurt Lewin'in eşik bekçileri modeline göre haberin kaynağı ile hedef kitlesi arasında yer alan eşik bekçileri hangi haberin ne şekilde aktarılacağını belirleyen kesimdir. Bu kesim genellikle medya editörlerinden oluşmaktadır. Maxwell Mc Combs ve Donald Shaw'un gündem kurma modelini hatırlayacak olursak, medya

insanların zihinlerinde önce farkındalık yaratır, gündemi belirler sonra da davranışsal yönelime sebep olur. Dolayısıyla, eşik bekçileri bizim davranışlarımızı ve kararlarımızı şekillendirecek haberlere karar vermektedirler. Büyük resime baktığımızda, günümüzde toplumların doğru bilgiye ulaşmasında gerçek engelin medyayı kontrol altında tutan asıl güç olan iktidarlar olduğu anlaşılmaktadır. Post Truth haberler sonrasında ana akım medyaya olan güvende ciddi kayıplar yaşandığı anlaşılmaktadır. Buna tepki olarak, sosyal medya da yurttaş gazetecilik kavramı ortaya çıkmış ve bireyler, büyük medya kanallarının tekelinde savrulmak yerine herhangi bir kuruma bağlı olmayan kişilerin haberlerine yönelmeye başlamıştır. Karar alma mekanizmamız ve yalan söyleyebilme yetimiz değişmediği sürece post truth haberlerin üretilmesi kesin olarak önlenemese bile kontrol mekanizmaları ile yayılması önlenemez. Araştırmamızda ele aldığımız örnekler üzerinden gidersek, post truth'un medya da yeni bir kavram olmadığı ancak insanların yalanları kabul ediş tarzındaki değişiklik ve herkesin haberleri kolay ve maliyetsizce üretilip yayabilmesi sonucu, sosyal medyanın post truth haberlerin yayılmasını arttırdığı anlaşılmaktadır. Siyasetçilerin çoğu grup kutuplaşması yaratarak post-truth haberlerle destekledikleri politikalarının kaymağını yemeye devam ettikleri için düzeni değiştirmeye yönelik radikal adımlar atmamaktadırlar. Gerek siyasi gerek ekonomi gerek ise sosyolojik açıdan doğru bilgi aktarımının değeri vurgulanarak, post truth olarak nitelendirilen haberlerin toplumsal yapıda güven kaybına ve bilgi kirliliğine yol açmaması için çaba harcanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Post-truth, Yalan Haber, Hakikat Ötesi, Medya, Haberler

Fake News, Post-Truth ad Media Triology: Agenda Setting Cases From The Past and The Present

Abstract

This article argues that, although the concept of post truth has come to the forefront after the year of 2016, it has actually been in our lives long before, in both the media and politics. The increase in integration of this concept into our lives, however, has been more noticeable in recent years. Although its progress has been mainly related to politics and political propaganda, we witness that post-truth approaches can be exhibited for economic or other reasons. This study investigates whether the concept of post truth is really a new phenomenon, through examining "agenda setting fake news" examples from the past to the present, through the path from traditional to digital journalism. We argue that factors such as increasing use and impact of the internet, have been feeding the concept of post truth through the new media.

Summary

Human beings have been thinking about knowledge, belief, and reality throughout history and have searched for some answers. Searching for truth has always been one of the main subjects of philosophy. According to Socrates, ignorance can be cured. If the person is ignorant, he can be taught. The real threat comes from those who are arrogant enough to think they already know the truth, because then they may be impulsive enough to act on the basis of error (McIntyre L., 2019: 28). In ancient Greece, Plato argued that knowledge is infallible, not misleading, but that belief differs in that it is infallible and can make mistakes. In other words, no one can stand against knowledge, but beliefs can be guided by persuasion (Cross, Woosley, 1999: 53-54). In the Middle Ages, the search for the truth has dragged people into different beliefs. A period of involving strong belief in miracles and myths have started, and the inhumane incidents, including the torture of each other for the sake of certain beliefs and their public displays, are perceived as normal processes. In the Modern Age, internal convictions have become the norm. The process of building the reality of the media has initiated. Nowadays, in the information society, access to information has become both easier and cheaper. However, concepts such as the quality of information and the accuracy of information came to the fore. In an era called the information age, in which the information transformation has increased so much, the rise of the concept of post truth is seen as a deep contradiction. Although we live in the information and communication era, it is remarkable to do more work on communication than ever before, and to investigate the communication difficulties and obstacles. In the same period when the advantages of communication channels, which are diversified by the driving force of technology, are experienced, societies that "can understand each other less and less" also have materialized.

In this study, some examples of false news that set the agenda in the field of journalism, which has been rapidly transforming from traditional to digital in recent years, and question of whether the concept of post truth is a new phenomenon or not are examined. The research also poses the question if there any differences in the loss of reality between traditional and new media? After the spread of new media channels, the rise of the post truth concept has been scrutinized. The potential precautions to prevent the spread of the news to the point of breaking off the reality from the future are discussed. In the following stages, it is recommended to conduct more detailed studies on the effects of the loss of reality on social transformation, the factors strengthening the moral foundations that dominate the society, the concept of information and control issues presented in the new media. In addition to political news that put forward the concept of post truth, news on non-political topics are also discussed. It is understood that the post truth approach has started to become more widespread with the acceleration following the innovations in communication technology and related media.

Journalists and media professionals are the first to come to mind when it comes to the creation and dissemination of post truth news. According to Kurt Lewin's threshold guards model, the threshold guards who are located between the source of the news and the target audience, are the sections that

determine which news will be conveyed and how. This section generally consists of media editors. If we recall the agenda setting model of Maxwell Mc Combs and Donald Shaw, the media first creates awareness in the minds of people, determines the agenda and then causes behavioral orientation. Therefore, threshold guards decide the news that will shape our behavior and decisions. When we look at the big picture, it is understood that the real obstacle in the access of societies to the right information today is the power, which is the main power that keeps the media under control. After post truth news, it is understood that there has been serious losses in trust in the mainstream media. In response, the concept of citizen journalism emerged in social media, and individuals began to turn to the news of people who are not affiliated with any institution, instead of being hit by the monopoly of major media channels. It may be early to say that a definitive solution to the post truth news is being produced, but at least there is a consciousness to overcome it. For example, social media managers have become aware of their duties and have sought to develop additional measures. An example is WhatsApp's new project, where it tests the visual search feature against fake news. WhatsApp users will be able to send images to the search engine from the application page with the news with just one click, and direct them to the Google search results page showing "similar or identical images". Thanks to the information obtained in this way, users will be able to determine whether an image is real or fake and even get information about the original version of the image (Teyid 2019). As long as our decision-making mechanism and our ability to lie do not change, the production of post truth news can be prevented from spreading with control mechanisms, even if it is not fully. One of the most important steps to be taken to support this will be to prepare social media literacy trainings for age groups and to spread their practices. Social media laws and decrees can be reorganized and additional measures can be taken to implement them. The forces that direct social media like Facebook and Twitter should also be aware of their responsibilities and develop security measures against post truth news. Those who prepare and spread post truth news take steps towards emotional coding of individuals. It should be kept in mind that especially the less educated are more prone to believe such news. For this reason, strong coding should be developed in the fight against post truth. Going over the examples we have discussed in our research, it is understood that post truth is not a new concept in the media, but social media has increased the spread of post truth news as a result of the change in the way people accept the lies, and the increased ability to produce and spread the news, easily and at no cost. Most politicians do not take radical steps to make a change, as they continue to benefit from post-truth news and the resulting group polarization. Efforts should be made to highlight the value of knowledge transfer politically, economically, and sociologically, so that the news, described as post truth, do not cause a loss of confidence in the social structure and information pollution.

Keywords: Post-Truth, Fake News, Beyond Truth, Media, News

Giriş

İnsanoğlu tarih boyunca bilgi, inanç ve gerçeklik konuları üzerine akıl yürütmüş ve birtakım cevaplar aramıştır. Hakikat ve hakikati aramak her zaman felsefenin temel konuları arasında yer almıştır. Socrates'e göre cehalet tedavi edilebilir. Eğer kişi cahilse tedris edilebilir. Asıl tehdit, hakikati zaten bildiğini düşünecek kadar kibirli olanlardan gelir çünkü o zaman yanlışla dayanarak harekete geçecek kadar fevri olabilirler (McIntyre L., 2019: 28). Antik Yunan'da Platon, bilginin yanılmaz olduğu, yanlışla düşmediğini öte yandan, inancın yanılabilir olduğu ve yanlışlar yapabilmesi bakımından birbirinden ayrıldığını savunmuştur. Yani bilginin karşısında kimse duramaz ama inançlar ikna ile yönlendirilebilmektedir (Cross, Wozley, 1999: 53-54). Orta çağ da gerçeği arayış insanları farklı inançlara sürüklemiştir. Mucizelere, mitlere inanılan bir döneme girilmiş ve birtakım inançlar uğruna insanların birbirine işkence yapması ve bunun bir topluluk tarafından izlenmesi dahil olmak üzere insanlık dışı olayların yaşanması normal olarak karşılanan süreçler olarak algılanmıştır. Modern Çağ'da ise içsel kanaatler gerçeklik haline gelmiştir. Medyanın gerçekliği inşa süreci başlamıştır. Bilgi toplumu olarak adlandırılan günümüzde ise bilgiye ulaşım hem kolaylaşmış hem de ucuzlamıştır. Ama burada bilginin kalitesi, bilginin doğruluğu gibi kavramlar da ön plana çıkmıştır. Enformasyon dönüşümünün bu kadar arttığı bilgi çağı olarak adlandırılan bir dönemde aynı zamanda post truth kavramının da bu denli yükselmesi de derin bir çelişki olarak görülmektedir.

Dürüstlüğü çöküşü, yalannın yükselişi olarak nitelendirilen post truth kavramı özellikle Trump'ın yarıştığı Amerikan seçimlerinden sonra ön plana çıkmıştır. Post truth kavramının doğuşuna bakacak olursak, 2016'da Oxford sözlüğü tarafından yılın kelimesi seçilmesi, kavramın küresel çapta bilinirliği için ateşleyici güç olmuştur. "Hakikat ötesi", "gerçek ötesi" ya da "hakikatten sonrası" olarak da ifade edilen bu dönem, her ne kadar hızlı etkileşime geçmeye imkân veren iletişim teknolojilerindeki gelişim ile ilişkilendirilse de aslında temelinde karar alma mekanizmamız ve yalan söyleyebilme yetimiz yatmaktadır. Buna karşın, özellikle yeni medya araçlarının post truth haberleri daha kolay üretebilmesi, daha hızlı ve düşük maliyetle yayması kavramın yaşamımıza entegrasyonunu artırmaktadır.

Bilgi ve iletişim çağında yaşamamıza karşın iletişim konusunda geçmişte olmadığı kadar çalışma yapılması, iletişimsel sıkıntı ve engellerin araştırılması dikkat çekicidir. Bir yandan teknolojinin itici gücü ile çeşitlenen iletişim kanallarının avantajları yaşanırken diğer taraftan "birbirini gittikçe daha az anlayabilen" toplumlar oluşmuştur. Günümüzde, bireyler hoşlarına gitmeyen fikirleri savunanlardan kendilerini soyutlayacak daha çok alan bulmaktadırlar. Diğer yandan, tam tersi de söz konusu olmaktadır. Kişiler için kendi inanç ve düşüncelerini pekiştirebilecekleri, onay alabilecekleri, kendileri gibi düşünenlerden oluşan grupların içerisinde kendilerini konumlandırımları da kolaylaşmıştır. Carnegie Mellon Üniversitesi

tarafından yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre insanlar kendi gerçekliklerini seçmeye meyilli davranmaktadırlar. Araştırma sonuçlarının da desteklediği üzere, bilgiye ulaşma yolunda objektiflikten uzak olduğumuz ortaya çıkmıştır. Din, eğitim ve çevre gibi pek çok faktörün etkisiyle şekillenen inançlarımız doğrultusunda bilgiyi edinmede seçici davranmaktayız. İnançlarımıza ters düşen görüşlerin çoğunu yalan kabul etmekteyiz. (Golman, Haggmann, Loewenstein, 2017: 96-135). İşte tam bu noktada post truth kavramı ortaya çıkmaktadır. Sözlük anlamı olarak Post Truth; “duyguların ve kişisel kanaatlerin belirli bir konu üzerinde kamuoyunu belirlemede rasyonel gerçeklerden daha fazla etkili olması durumudur” (Oxford Dictionary, 2017). Bir diğer deyişle, rasyonel bilginin yanında duygusal tepkilerimizin ağır basması durumu olarak da değerlendirilebilir. “Post” eki genel kullanımında bir olaydan sonra gerçekleşen olguya işaret etmektedir. Ancak post-truth özelinde önünde kullanılan kelimenin önemsizliğini ifade etmek için kullanılmaktadır. Bir diğer deyişle, post-truth, gerçeklik sonrası ortaya çıkan anlamı taşımaz; gerçekliğin önemini kaybetmesi anlamını taşımaktadır. Post-truth bu anlamıyla ilk kez 1992’de The Nation dergisinde Steve Tesich’in bir makalesinde kullanılmıştır. Yazıda, Körfez Savaşı’nda Amerikan toplumunun hükümetten beklentileri kaleme alınmış, savaşı meşrulaştırabilmesi adına hükümetin gerçek olmayan gerekçeler uydurmasının halkın talebi olduğuna değinilmiştir (Kreitner, 2016). Akabinde, Keyes’in kitabı 2004 yılında “The Post-truth Era: Dishonesty and Deception in Contemporary Life” ismiyle yayınlanmış ve kavramın iyice pekişmesini sağlamıştır. Post truth sözcüğünün yılın kelimesi seçilmesinde altyapısal sebep olarak, “post-truth” ifadesinin 2016 yılında politik kampanyalar sürecindeki kullanım sıklığındaki gösterilmiştir. Kavramın kullanılışı ilk olarak Brexit referandumu sırasında artmıştır. Asıl artış ABD başkanlık seçimleri sürecinde yaşanmıştır. Özellikle Amerikan başkanlık seçimlerinde, Trump’ın izlediği politikalar ile gündeme gelmiştir. Bu seçim sürecinde gerçek dışı birtakım haberler gerçek gibi halkın önüne sunulmuştur. Yalan olduğu kanıtlanırsa bile haberlerin etkileme gücü seçim sonuçları ile gözler önüne serilmiştir. Kavramın göreceli olarak yeni olduğunu ama uygulamanın öncesinde de var olduğunu ve bizler için tanıdık olduğunu söylemek mümkündür. Medyadan farklı dönemlerden seçilen örneklerin de desteklediği üzere, “Post Truth” kavramı son yıllarda daha sıklıkla duyulmakta olsa da aslında geçmişte de örneklerini gördüğümüz bir olgudur.

1. Araştırmanın Amacı

Çalışmada, son yıllarda hızla gelenekselden dijitale dönüşen habercilik alanında gündem belirleyen yalan haberlerden belirli örnekler incelenerek, post truth kavramının yeni bir olgu olup olmadığı irdelenmiştir. Araştırma da ayrıca “geleneksel ve yeni medya arasında gerçekliğin yitirilmesi

noktasında farklar var mıdır?" sorusuna cevap aranmaktadır. Yeni medya kanallarının yaygınlaşması sonrası post truth kavramının yükselişi mercek altına alınmıştır. Toplumun gerçeklikten kopması noktasına varan haberlerin gelecekte yaygınlaşmasının önüne geçilmesi için alınabilecek önlemler tartışılmıştır. İleriki aşamalarda, gerçekliğin yitirilişinin toplumsal dönüşümdeki etkileri, toplum üzerinde hâkim olan ahlaki temellerin güçlendirilmesi konusundaki etkenler, yeni medyada sunulan bilgi kavramı ve deneti sorunları konularında daha detaylı çalışmalar yapılması önerilmektedir.

2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada, post truth yaklaşımının yeni bir olgu olmadığı vurgulanması amacıyla, geçmişte ve günümüzde dünyadan ve Türkiye'den post truth yaklaşım ile ön plana çıkan haberler ele alınarak içerik analizi yapılmıştır. Post truth kavramını ön plana çıkaran siyasi haberlere ek olarak farklı konulardaki haberlerin de olduğu görülmüştür. Çalışmada ayrıca gerçekliğin yitirilmesi noktasında, geleneksel ve yeni medya arasında farklılık yaratan etkenlere değinilmiştir. Post truth yaklaşımın, iletişim teknolojisindeki ve bununla bağlantılı olarak medya alanındaki yenilikler sonrası daha hızlı bir ivme ile yaygınlaşmaya başladığı anlaşılmıştır.

3. Reality Show ile İç İçe Geçmiş Siyaset

Dünya siyaseti farklı bir eksene doğru kaymaktadır. Normal şartlar altında günlük yaşamda kendimize yakın bulduğumuz kişiliklerden ziyade günümüzde siyasette bize çok farklı gelen karakterlere ilgi duymaktayız. Bir nevi siyasetin, "reality show"a dönüştüğünü, iç içe geçtiğini söylemek mümkündür. Yaptığı çıkışlarla bize konuşma konusu açan, espri materyali sağlayan siyasetçilerin talep gördüğü bir düzene girdiğimizi gözlemlemekteyiz. Geçmişte saçma ya da abes kabul edilebilecek hareketlerin şimdi siyasetçiler tarafından söyleniyor ya da uygulanıyor olması sürrealist bir zamandaymışız izlenimini vermektedir. Post truth siyasette, politikacılar hakikatlerden uzaklaşarak, duygulara yönelik içerikler üretmektedirler. Post truth siyaseti benimseyenler politikacılar, bağımsız şirketler ya da uzmanlar tarafından bu siyasetçilerin açıklamalarının yanlış olduğu ortaya koyulmuş olsa dahi yalan bilginin tekrarı ile güç kazanmaya devam etmektedirler. Çıkış kaynağı belirsiz söylentilerin, aksi resmî kurumlarca kanıtlanmış olsa dahi siyasete alet edildiğine şahit olmaktayız. Bir noktadan sonra söylemlerin içeriği önemsizleşmekte ve söylenme şekli ağır basmaktadır. Bahsi geçen yaklaşımların sergilendiği siyasi haberlere bir örnek Rusya'dan verilebilir. 2019 yılının mart ayında, Rusya'nın Ukrayna sınırında bulunan Belgorod şehrinde, belediye başkanı seçilen Yuri Galdun yemin töreni için sahneye gelirken ünlü yıldız savaşları filmi "Star Wars"un müziği çalınmıştır. Görüntüler sosyal medya da hızla yayılarak ilgi toplamıştır (CNN Türk, 2019). Benzeri diğer bir örnek de yine 2019 yılının mart ayında basına yansımıştır. Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Trump'ın Rusya ile ilgili

soruşturma sürecini anlatması sırasında, kendisini eleştiren Temsilciler Meclisi İstihbarat Komitesi Başkanı Adam Schiff'in fiziksel özellikleriyle ilgili dalga geçmesi, "kalem boyunlu" ifadesini kullanması ve taklitle varan mimikler kullanması dikkat çekmiştir (NTV, 2019).

4. Akılcı Karar Almak

Akılcılığın ve mantığın, karar alma mekanizmamızdaki rolü sanılanın aksine duygusallığın gerisinde kalmaktadır. Kararlarımızı genel itibariyle duygusal olarak almakta sonra aklımızı bu kararlarımızı meşru bir zemine oturtmak için kullanmaktayız (Baltaş, 2015: 23-27). Siyasi tercihlerimizi etkilemek isteyen deneyimli politikacılar bu gerçeği bildiği için seçim propogandalarında kullanılan ifadeler ya da seçimler için kullanılan müzik tercihlerine baktığımızda ağırlıklı olarak duygulara hitap etmeyi hedeflediklerini görebilmekteyiz.

"Homo sapien"lerin yalan söylemeye yeni başlamadığını hatırlamak ve yalan haberin yayılımının da yeni bir olgu olmadığını altını çizmek gerekmektedir. Geçmişten günümüze, siyasetçilerden üniversitedeki akademisyenlere, iş adamlarından doktorlara ve gazetecilere kadar her meslek grubundan ve yaştan bireyin çıkarları uğruna yalan söyleyebildiğine şahit olmuşuzdur. Ancak, post-truth kavramının gündeme gelmesindeki en büyük sebep, bu yalan söyleme durumunun alenileştirilmesi ve hatta sistemin olmazsa olmaz bir parçası haline getirilmesidir. Keyes bu durumu şu sözlerle açıklamaktadır: *"Yalancılar her zaman var olmuş olsa da yalanlar genellikle tereddüt ederek, bol miktarda kaygıyla, bir parça suçlulukla, biraz utançla, en azından az biraz mahcubiyetle söylenirdi. Şimdiyse, zeki insanlar olarak, suçluluk duymadan paçayı kurtarabilmek için gerçeği örtbas etmeye gerekçeler buluyoruz. Ben buna hakikat sonrası diyorum"* (Keyes, 2017: 22). "Post-Truth: The New War on Truth and How to Fight Back" adlı kitabında D'ancona hükümetlerin yol açtığı post-truth ortamdan ziyade toplumun bu sistemi desteklemesi üzerine odaklanır. İngiliz gazeteci Matthew D'ancona, yalanın insanlığın var olduğundan beri olduğunun altını çizmekte ve yalanı kabul eden Amerikan toplumundaki sosyolojik değişimlere dikkat çekmektedir (Gray J., 2017). Doğru haberlere gösterilen ilgi ile kıyaslandığında sansasyonel yalan haberlerin yayılma hızı çok daha yüksektir. Sosyal medya kanallarının (Facebook, twitter vs.) haber içeriklerinin düzeltilerek verilmesi sonrasında haberlerin güncellenmiş versiyonunun gördüğü düşük ilgi de bu durumun bir göstergesi sayılmaktadır. Post truth haberlerden kaçabilmek adına alternatif medyaya yönelmek belli oranda başarı getirirse de tam anlamıyla bir çözüm getirememektedir. Post truth haberler konusundan ilk etapta akla ana akım medya gelse de alternatif medyada da post trust örnekleri görülmektedir. Alternatif medya da ekonomik ya da siyasi çıkarlar uğruna yalan üzerinden şekillenen haberlere yer verebilmektedir.

4.1 Post Truth Yaklaşım Nasıl Kazanıyor?

Post-truth çağ, geniş halk kitlelerindeki mevcut önyargıları ve gerçekliğe dayanmayan düşünceleri güçlendirmeye çalışmaktadır (Alpay Y., 2017:29). Geçmişte yalan beyan verdiği ortaya çıktığında insanlarda bir suçluluk duygusu hissedilmekteydi. Şimdi ise gerçeğin saklanması amacıyla yalan söyleniyor olması doğal karşılanmaktadır. Üstelik bu sadece siyasetçiler özel bir durum değildir. Gazetecileri, iş adamları, dini liderler ve akademik görevliler gibi her kesimden bireyin post truth dönemin devamlılığı üzerinde katkıları olduğu gözlemlenebilmektedir.

Post truth yaklaşımının kabul görmesinin altında yatan sebep kimi zaman gururumuzu okşaması gibi **duygusal sebepler**, kimi zaman ise sosyal-politik sistemi istediğimiz yönde ilerletmesi olabilmektedir. Örneğin, Türklerin en akıllı ırk ya da Türk erkeklerinin dünyanın en yakışıklısı olduğuna dair haberler gururumuzu okşayan haberlere örnek verilebilir.

Post truth yaklaşım genellikle bilgiye dayanmayan, nefreti körükleyen ayrımcı söylemleri temel almaktadır. Çoğunlukla, bu tarz haberlerin çıkış noktası belirsizdir, anonimdir. Kaynağı belli olmayan iddiaları temel aldığı söylemek mümkündür. Post truth yaklaşım en çok ekonomik ya da siyasi gücü elde etme ya da kaybetmemek adına uygulanmaktadır. Siyaset alanını ele alacak olursak, politikacıların izleyeceği ilk adım medyayı itibarsızlaştırmak olmaktadır. Bu kendilerinin rahat yalan söyleyebileceği bir ortam oluşması için atılan ilk adımdır. Post truth rejimi besleyen ana unsurlardan birinin **nefret** olduğunu belirtmiştik. Diğerisi ise bu nefret ortamından doğan **kutuplaşma** durumudur. Post truth yaklaşımın son dönemde adı konmuş olsa da Hitler siyasetinde medyanın rolü incelendiğinde post truth yaklaşımların tarihi nasıl etkilediği gözlemlenebilmektedir.

Post truth döneme zemin hazırlayan unsurlardan biri de günümüz dünyasının yaşam şartları olarak sıralanabilir. Giderek karmaşıklaşan modern insan hayatı içerisinde medyadaki gelişmeleri derinlemesine incelemek için vakit olduğunu söylemek güçtür. Gerçek ve gerçek olmayanı kontrol etmek için **vakit** sıkıntısı yaşanmaktadır. Günümüzde, ilgi çekici olan ilk habere yönelme olduğu, genellikle, içeriğin doğruluğunu araştırmak için herhangi bir motivasyona sahip olunmadığı gözlenmektedir.

Sosyal medyada paylaşılan duygu ya da düşüncenin üzerinden kaos yaratılması suretiyle ilk başta paylaşılan içeriğin anlamını yitirmesi amacıyla hareket eden troller post truth rejimi desteklemektedir. **Korku krizi**, post truth rejimin kullandığı bir diğer araçtır. Geleceğe dönük kehanetleri içeren haberler bu alana örnek verilebilmektedir. Siyasi ortamda da korku krizi yaratabilecek içerikler sıklıkla kullanılmakta ve post truth siyasete zemin hazırlanmaktadır.

Sosyal Medyada haberlerin bu kadar hızlı yayılabilmesi ve kolay paylaşılabilmesi de post truth ortamları besleyen unsurlardandır. Bir diğer yandan sosyal medya da sıklıkla duyduğumuz **eko odaları** da post-truth döneme kapı aralamıştır. Eko odaları, sosyal paylaşım sitelerinde bireylerin

kendilerini yakın hissettikleri kişileri takip etmesi, farklı düşünsel süreçlerde olan kişilerin paylaşımlarına kapalı olmaları sonucu bir nevi kapalı devre yaşama geçmeleri ve sadece kendilerine yakın sesleri duymaları olarak açıklanabilmektedir. Post-truth yaklaşımın kullandığı en etkili araçlardan bir tanesi de troll'lerdir. Gerçekliği çarpıtabilmek adına çalışan "troller", söylem sahibini paylaşmadığı içerik için bile suçlu durumuna düşürebilmektedirler.

5. Araştırmanın Bulguları

5.1. Geçmişten Post Truth Vakaları

Geçmişe dönük post truth örneklerine baktığımızda ilk karşımıza çıkan örneklerden biri, "Büyük Ay Aldatmacası" (Great Moon Hoax) ismiyle anılan haber serisidir. New York Sun'da 1835'de yayınlanan haberlerde ayda insan-yarasa karışımı canlıların yaşadığı iddia edilmiş hatta görsellerle desteklenen makaleler dört gün boyunca okuyuculara gerçekmiş gibi sunulmuştur (Allcott, Gentzkow, 2017: 214). New York Sun bu ilgi çekici yalan haber ile büyük bir tiraj yakamıştır.

Resim 1: Great Moon Hoax

Kaynak: Wikipedia

Türkiye'de geçmiş dönemden en akılda kalan yalan haber örneklerinden bir tanesi de sakallı bebek olayıdır. 1987 yılının ağustos ayında Tan gazetesinin birinci sayfa haberinde, İstanbul'un bir hastanesinde, sakallı olarak doğmuş bir bebeğin doğar doğmaz konuşmaya başladığına dair bir haber başlığı yayınlanmıştır. Haberde ayrıca bebeğin çok yakında, kıyametin kopacağını söylediği yazmaktadır. Bebeğin doktorlarca zorla açılan avucunda, kıyamet tarihinin kanla yazılı olduğunu söyleyen Tan gazetesi, avuç içindeki tarihe göre, kıyametin bayramın ikinci günü kopacağını duyurmuştur. Haberi gerçek olduğunu düşünen kişiler sayesinde, haber salgın bir hastalık hızıyla tüm İstanbul'a yayılmıştır. Bu haber, 15-20 gün kadar gündemi işgal etmiştir. Sonrasında bu haberin Tan gazetesinin sahibi tarafından sansasyon amaçlı yaptırıldığı anlaşılmıştır. Bu tarz haberler gazetenin satış tirajının

artması gibi ekonomik amaçlarla ya da gündemi değiştirmek gibi siyasi-sosyolojik amaçlarla hazırlanabilmektedirler.

Resim2: Türk Basının Kara Lekesi- Sakallı Bebek
Kaynak: Hürriyet Gazetesi, 7.11.2015

Politik rüzgarları etkileme amaçlı haberlere ise Körfez Savaşı sırasında servis edilen karabatak kuşu verilebilmektedir. İlgili habere göre, Saddam Hüseyin yönetiminin Körfez Kıyılarındaki petrol tesislerinin havaya uçurup denizi bir daha tarih boyunca temizlenemeyecek düzeyde kirlettiği yolundaki enformasyon, CNN başta olmak üzere Amerikan ekranlarında petrole bulanmış deniz kuşlarının eşliğinde saatlerce kamuoyuna Saddam'ın Kuveyt'i bombalaması ve petrol kuyularından sızan petrol sonucu karabatakların bu hale geldiği şeklinde sunulmuştur. Oysa petrole bulanmış karabatakların görüntülerinin uzun bir süre önce Exxon-Valdez adlı tankerin yaptığı kaza sonucu Alaska'da denize yayılan petrolden etkilenen kuşlardan oluştuğu anlaşılmıştır (Alp H., 2011: 141).

Resim 3: Körfez Savaşı Simgesi-Karabatak
Kaynak: Star Gazetesi, 13.06.2013

Jean Baudrillard, medyanın aslında iletişim için var olmadığını ve iletişime zarar verdiğini, medya tüketicilerinin zihninde gerçek dünya simülasyonları olduğunu öne sürmektedir. Bir diğer deyişle, gerçeğin yerini simülasyonlar almıştır. Yaşadığımız dünya bir simülasyon dünyasına dönüşmüştür. Bu çerçevede değerlendirilecek olursa, post truth haberler, insanların

zihinlerinde simülasyonlar yaratmak amacıyla medyanın nasıl kullanıldığını göstermektedir (Baudrillard, 2014:13-14). Karabatak haberi ile savaş daha başlarken kahraman olan taraf zihinlerimizde şekillendirilmeye başlanmıştır. Medya kuruluşları ve sahipleri, post truth olgusunu besleyen ana damarlardan bir tanesi olarak eleştirilerin odak noktasında yer almaktadırlar. Gerçekliğin medya yoluyla farklılaştırılması, bilinçli olarak tek taraflı olarak sunulması, radyo ve televizyon yayınlarının ilk başladığı yıllardan itibaren daha çok göze çarpar olmuş ve eleştirel teorinin de temel çalışma konuları arasında yer almıştır.

5.2. Günümüzde Post Truth

Tarih 15 Kasım 2018 gösterdiğinde, sosyal medyada yeni havalimanı ile ilgili bir haber yayılmaya başlamıştır. İlgili videoda su bastığı görülen havalimanının yeni yapılan İstanbul havalimanı olduğu iddia edilmiştir.

Resim 4: Yeni Havalimanını Su Basması

Kaynak: Arabacı, 2018

Aynı video, aralarında A Haber ve Milliyet ve Akşam gibi ana akım televizyon kanalları ve haber siteleri olan medya araçlarında, sosyal medyadaki bu görüntülerin aslında Kuveyt'te bir havalimanından alındığı şekliyle paylaşılmıştır.

Resim 5: Kuveyt Havaalanı

Kaynak: Arabacı, 2018

Bir süre sonra, siyasi ortamı etkilemeye yönelik, gerçeği yansıtmayan bu haberlerin doğru olmadığı ortaya çıkmıştır. Gerçekte bu görüntülerin Ağustos 2017 yılından olduğu ve Meksika'nın başkenti Mexico City'deki havalimanında çekilen görüntüler olduğu anlaşılmıştır.

Yakın zamanda sosyal medyada hızla yayılan bir diğer post-truth haber örneği de Amerika Birleşik Devletleri'nin eski başkanı Barack Obama'nın da adının geçtiği "Pizza Gate Skandalı" isimli haberdur. Pizza Gate Skandalı ile ilgili haber çok kısa sürede geniş bir tabana yayılmıştır. Haberin, yoğun ilgi görmesinin ve hızla yayılmasının altında yatan sebep, olayda adı geçen kişilerdir. Obama'nın yanı sıra Clinton gibi bilinen ve nüfuslu kişilerin de adının karıştığı olay, bir pizza işletmesi çevresinde dönen sözde çocuk istismarı skandalını açığa çıkartmaktadır. Bu haberin yalan haber olduğu ortaya çıkmasına rağmen olayda adı geçen pizzacının silahlı saldırıya uğraması sonrası Clinton bir açıklama yaparak, "Yalan haberlerin gerçek sonuçları olabiliyor" demistir (BBC News, 2016).

Resim 6: PizzaGate Skandalı
Kaynak: Aisch, Huang, Kang, 2016

Sosyal medya üzerinden hızla yayılan bir başka yalan haber örneği de Suriye'den Ürdün'e tek başına yürüyerek geçtiği iddia edilen çocukla ilgilidir. Yalan haberlerin etkileme gücü, görseller ile desteklendiğinde büyük bir ivme ile artmaktadır. Bu haberde de hem görsel kullanılarak hem de bir hikâye yaratılarak insanlardaki merhamet ve acıma gibi duygular harekete geçirilmiş böylece haberin yayılma hızı daha da artırılmıştır. Hikâyeye göre çocuğun elinde taşıdığı bavulda da savaşta ölen annesi ve kız kardeşinin eşyaları bulunmaktadır. Haber ana akım medya kanallarında yer almıştır.

Resim 7: Suriyeden Ürdün'e Geçmeye Çalışan Çöldeki Çocuk 1
Kaynak: <https://www.haberler.com/>, 2014

Resim 8: Suriyeden Ürdün'e Geçmeye Çalışan Çöldeki Çocuk 2
Kaynak: Çavuş, 2018

Bağımsız doğrulama sitelerinden gelen bilgiler doğrultusunda Suriye'den Ürdün'e geçmeye çalışan ve tek başına yürüyen çocuk ile ilgili haberin doğru olmadığı ortaya çıkmıştır. Haber sitelerinde tek başına yürüyor şeklinde sunulan çocuğa ait fotoğrafın daha geniş açıyı yansıtan halinde, çocuğun sadece bir mülteci grubunun gerisinden yürüdüğü görülmektedir. Muhammed Nawaz isimli Twitter kullanıcısı 1 Mart 2018 tarihinde bu fotoğrafı 4 yaşındaki çocuğun çölde tek başına Suriye'den Ürdün'e geçmeye çalıştığını gösterdiği iddiasıyla yeniden paylaşmıştır. Paylaşım 44 bine yakın retweet, 50 bine yakın ise beğeni almıştır. Sosyal medyanın hızı ve kolaylıkları post truth haberlerin tekrar gündeme getirilmesi durumunda bile, yayılma hızının yüksek olabilmesine kapı aralamaktadır. White, 1938 yılında teknolojinin çok geçmeden gerçekliğin topraklarına tecavüz edeceğini ifade ederken, iletişim teknolojilerinin gelişimi konusunda örnek bir saptamada bulunmuş ve sanal dünyanın, gerçekliği inşaası üzerine vizyoner bir çıkarım gerçekleştirmiştir (Briggs. Burge, 2011: 343). Post-truth haberlerin sosyal medya da oluşturulduktan sonra, ana akım medyada bile kendine yer bulması, hızla yayılması ve hatta yalanlaması yapıldıktan bir

süre sonra tekrar gündeme gelerek yayılmaya başlaması sanal dünyanın, gerçeklik anlayışımıza yön verdiğinin bir kanıtı sayılabilmektedir.

Resim 8: Rus Troller ve Aşı Konusunda Dezenformasyon
Kaynak: BBC News, 2018

Amerikan Kamu Sağlığı Dergisi'nin 2018 Ağustos ayında yayınlanan araştırmasına göre Rus Twitter hesapları aşı üzerine paylaşımlarda bulunmakta ve bilgi kirliliğine sebep olmaktadır. Bu konuda yapılan paylaşımlar incelendiğinde Rusya'nın İnternet Araştırma Ajansına bağlı 250 tweet atıldığı ortaya çıkarılmıştır. Aşılarla karşı güveni azaltan bu tarz paylaşımlar, aşı yaptıranın tartışmaya açık bi konu olduğunu düşünmesine sebep olarak pek çok aile de kafa karışıklığına ve aşırı savunan gruplara karşı güven kaybına sebep olmuştur. Dünya Sağlık Örgütü, 2018 yılının ağustos ayında Avrupa'da kızamık vakalarının rekor seviyeye ulaştığını açıklamış, uzmanlar bunu aşı yaptıran kişilerin sayısının azalmasına bağlamıştır (BBC News, 2018).

Resim 9: Identify and Challenge Fake News: Examples
Kaynak: Portland State University, 2019

Yukarıdaki örnekte görülen resim 2016 yılındaki başkanlık seçimleri sürecinde Donald Trump tarafından Twitter'dan paylaşılmıştır. Görselde yer alan istatistiklerin doğru olmadığı hatta bu istatistiklere kaynak gösterilen "Crime Statistics Bureau" nun bile gerçekte bulunmadığı anlaşılmıştır (Portland State University, 2019). 2016 Amerikan Başkanlık

seçimlerinde bağımsız doğrulama sitesi "Polifact" tarafından yapılan araştırmaya göre Trump tarafından öne sürülen ifadelerin %70'inin ya "tamamen yanlış" ya da "büyük oranda yanlış olduğu" anlaşılmıştır (Lewandosky, Echer , Cook , 2017: 6).

Sonuç

Post-Truth haberlerin yaratılması ve yayılması konusunda ilk akla gelen kesim gazeteciler ve medya çalışanlarıdır. Kurt Lewin'in eşik bekçileri modeline göre haberin kaynağı ile hedef kitlesi arasında yer alan eşik bekçileri hangi haberin ne şekilde aktarılacağını belirleyen kesimdir. Bu kesim genellikle medya editörlerinden oluşmaktadır. Maxwell Mc Combs ve Donald Shaw'un gündem kurma modelini hatırlayacak olursak, medya insanların zihinlerinde önce farkındalık yaratır, gündemi belirler sonra da davranışsal yönelime sebep olur. Dolayısıyla, eşik bekçileri bizim davranışlarımızı ve kararlarımızı şekillendirecek haberlere karar vermektedirler. Büyük resime baktığımızda, günümüzde toplumların doğru bilgiye ulaşmasında gerçek engelin medyayı kontrol altında tutan asıl güç olan iktidarlar olduğu anlaşılmaktadır. Post Truth haberler sonrasında ana akım medyaya olan güvende ciddi kayıplar yaşandığı anlaşılmaktadır. Buna tepki olarak, sosyal medya da yurttaş gazetecilik kavramı ortaya çıkmış ve bireyler, büyük medya kanallarının tekelinde savrulmak yerine herhangi bir kuruma bağlı olmayan kişilerin haberlerine yönelmeye başlamıştır.

Post Truth haberlere karşı kesin bir çözüm üretildiğini söylemek şu an için erken olabilir ama en azından bunu aşmak için bir bilinç oluşmuş durumdadır. Örneğin, sosyal medya yöneticileri kendilerine düşen görevlerin farkına vararak ek önlemler geliştirme arayışına girmişlerdir. Whats App'ın sahte haberlere karşı görsel arama özelliğini test ettiği yeni projesi örnek olarak sunulabilir. Whats App kullanıcıları, yalnızca tek tıkla haberin yer aldığı uygulama sayfasından arama motoruna görsel gönderebilecekler, "benzer veya aynı görselleri" gösteren Google arama sonuçları sayfasına yönlendireceklerdir. Bu şekilde elde edilen bilgiler sayesinde kullanıcılar, bir görselin gerçek ya da sahte olduğunu belirleyebilecekler ve hatta görselin orijinal versiyonu hakkında bilgi alabileceklerdir (Teyid 2019).

Karar alma mekanizmamız ve yalan söyleyebilme yetimiz değişmediği sürece post truth haberlerin üretilmesi kesin olarak önlenemese bile kontrol mekanizmaları ile yayılması önenebilir. Bunu desteklemek için atılacak en önemli adımlardan bir tanesi de sosyal medya okur yazarlığı eğitimlerinin yaş gruplarına göre ayrı gruplar halinde hazırlanıp, uygulamalarının yaygınlaştırılması olacaktır. Sosyal medya kanun ve kararnameleri yeniden düzenlenebilir ve uygulaması konusunda ek tedbirler alınabilir. Facebook ve Twitter gibi sosyal medyaya yön veren güçlerin de sorumluluklarının

farkında olması ve post truth haberlere karşı güvenlik önlemlerini geliştirmeleri gerekmektedir. Post truth haberleri hazırlayan ve yayanlar, kişilerin duygusal kodlamalarına yönelik adımlar atmaktadır. Özellikle de eğitim seviyesi düşük kesimin bu tarz haberlere karşı daha açık olduğu unutulmamalıdır. Bu sebeple, post truth ile mücadelede güçlü kodlamalar geliştirilmelidir.

Araştırmamızda ele aldığımız örnekler üzerinden gidersek, post truth'un medya da yeni bir kavram olmadığı ancak insanların yalanları kabul ediş tarzındaki değişiklik ve herkesin haberleri kolay ve maliyetsizce üretilip yayabilmesi sonucu, sosyal medyanın post truth haberlerin yayılmasını arttırdığı anlaşılmaktadır. Siyasetçilerin çoğu grup kutuplaşması yaratarak post-truth haberlerle destekledikleri politikalarının kaymağını yemeye devam ettikleri için düzeni değiştirmeye yönelik radikal adımlar atmamaktadırlar. Gerek siyasi gerek ekonomi gerek ise sosyolojik açıdan doğru bilgi aktarımının değeri vurgulanarak, post truth olarak nitelendirilen haberlerin toplumsal yapıda güven kaybına ve bilgi kirliliğine yol açmaması için çaba harcanmalıdır.

Kaynakça / Reference

Aisch G., Huang J., Kang C, (2016, 10 Aralık), Dissecting the Pizzagate Conspiracy Theories, How a rumor grew into a fake news storm tailor made for the internet, The New York Times, Erişim adresi: www.nytimes.com

Allcott, H. ve Gentzkow, M. (2017). Social Media and Fake News in the 2016 Election. Journal of Economic Perspectives, 31(2)

Alp H., (2011), Küreselleşme Sürecinde Medyadaki Dezenformasyon ve Irak İşgali Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Kültür Üniversitesi

Alpay, Y. (2017), Yalanın Siyaseti. Destek Yayınları.

Arabacı, A. İ. (2008, 18 Kasım) Videoların Yeni İstanbul Havalimanında Su Bastığını Yaşandığını Gösterdiği İddiası, Erişim Adresi: <https://teyit.org/videolarin-yeni-istanbul-havalimaninda-su-baskini-yasandigini-gosterdigi-iddiasi/>

Baltaş A., (2015), Akılsız Duyguların Cezasını Kararlar Çeker, Akıllı İnsanlar NEDEN Yanlış Kararlar Verir? Remzi Kitabevi Yayınları

BBC News, (2016, 5 Aralık), İnternette yayılan komplo teorisinin merkezinde restorana saldırı girişimi, Erişim Adresi:

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-38206682>

BBC News, (2018, 24 Ağustos), Rus Trol Hesapları Aşı Hakkında Bilgi Kirliliği Yaratıyor, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-45299459>

Baudrillard, J. (2014), Simülakrlar ve Simülasyon. Oğuz Adanır (çev.). 9.Basım. Ankara. Doğu Batı Yayınları

Briggs, A., Burke, P. (2011), Medyanın Toplumsal Tarihi: Gutenberg’den İnternet’e. çev. Ümit Hüsrev Yoksal ve Erkan Uzun. 1.Basım. İstanbul: Kırmızı Yayınları

Cross. R.C. ve Wozzley. A.D. (1999), İdealar Kuramı: Platon’un Felsefesi Üzerine Araştırmalar. Ahmet Cevizci (çev.) 2. Basım. Ankara: Gündoğdu Yayınları

CNN Türk, (2019, 23 Mart) Star Wars Müziği ile Yemin Etti, Erişim adresi:

<https://www.msn.com/tr-tr/video/haber/star-wars-m%C3%BCzi%C4%9Fiyle-yemin-etti/vi-BBVnTid?ocid=sf>

Çavuş G., (2018, 5 Mart) Çölde Tek Başına Yürüyerek Suriye’den Ürdün’e Geçmeye Çalışan Çocuk, <https://teyit.org/colde-tek-basina-yuruyerek-suriyeden-urdune-gecmeye-calisan-cocuk/>

Golman R., Hagmann D., Loewenstein G., (2017), Information Avoidance, Journal of Economic Literature, 55 (1)

Gray J., (2017, 19 Mayıs), Post Truth by Matthew D’Ancona and Post-Truth by Evan Davis review – is this really a new era of politics?, The Guardian, Erişim Adresi: <https://www.theguardian.com/books/2017/may/19/post-truth-matthew-dancona-evan-davis-reviews>

Haberler.com, (2014, 18 Şubat), 4 Yaşındaki Suriyeli Çocuk, Çölde Bulundu, <https://www.haberler.com/4-yasindaki-suriyeli-cocuk-colde-bulundu-5681487-haberi/>

Hürriyet Gazetesi, (2015, 7 Kasım), Sakallı Bebek Doğdu, Erişim Adresi: <http://www.hurriyet.com.tr/kelebek/hayat/sakalli-bebek-dogdu-40011093>

Keyes, R. (2017). Hakikat Sonrası Çağ. İzmir: Delidolu Yayıncılık.

Kreitner, R. (2016, 30 Kasım), Post Truth and Its Consequences: What a 25 Year Old Essay Tells Us About The Current Moment, Erişim adresi: <https://www.thenation.com/article/post-truth-and-its-consequences-what-a-25-year-old-essay-tells-us-about-the-current-moment/>

Lewandosky S., Echer U., Cook J., (2017, Haziran), Beyond Misinformation, Understanding and Coping with the Post Truth Era, Journal of Applied Research in Memory and Cognition ·

McIntyre L., (2019), Hakikat Sonrası, Çev: M. F. Biçici, Tellekt Yayınları, İstanbul

NTV, (2019, 23 Eylül), Trump'tan Adam Schiff'e: Kalem Boyunlu Adam Erişim adresi: https://www.ntv.com.tr/video/dunya/trumphant-adam-schiffe-kalem-boyunlu-adam,aFU_YVj6bkOfaYsevVfvQA

Oxford Dictionary, (2017), "World Of The Year 2016 is....", Oxford University Press, Erişim adresi: <https://en.oxforddictionaries.com/word-of-the-year/word-of-the-year-2016>

Portland State University, (2019), Library, Identify and Challenge Fake News: Examples, Erişim adresi: <https://guides.library.pdx.edu/c.php?g=625347&p=4386301>

Star Gazetesi, (2013, 13 Haziran), CNN Yalanları, Erişim Adresi: <https://www.star.com.tr/medya/cnn-yalanlari-haber-762144/>

Teyit, (2019, 20 Mart), Whats App sahte haberlere karşı görsel arama özelliğini deniyor, Erişim Adresi: <https://teyit.org/whatsapp-sahte-haberlere-karsi-gorsel-arama-ozelligini-deniyor/>

Yıldırım, Ö., Makyavelizm Nedir?, Atatürk Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, 1. Sınıf, Felsefeye Giriş ve 3. Sınıf "Çağdaş Felsefe Tarihi", Dersi Ders Notları, Felsefe Sözlüğü, Orhan Hançerlioğlu. Erişim Adresi: http://www.felsefe.gen.tr/felsefe_sozlugu/m/makyavelizm_nedir_ne_demektir.asp Erişim Tarihi: 9 Ağustos 2019

Zadronzy, B., (2019, 2 Şubat). The fire at the pizzagate shop reignites conspiracy theorist who find a home at Facebook, <https://www.nbcnews.com/tech/social-media/fire-pizzagate-shop-reignites-conspiracy-theorists-who-find-home-facebook-n965956>

